

**“KADRLAR TAYYORLASH MILLIY DASTURI” – O‘ZBEKISTONDA TA‘LIM TIZIMINI
ISLOH QILISHNING ASOSI****Turgunova Shaxlo Matmurodovna**

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Farg‘ona filiali Akademik litseyi Informatika fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada O‘zbekiston Respublikasida uzluksiz ta‘lim tizimining faoliyati davlat ta‘lim standartlari, turli darajadagi ta‘lim dasturlarining uzluksizligi asosida ta‘minlanadi va ta‘lim turlari haqida, xalqning boy intellektual merosi va umuminsoniy qadriyatlar, zamonaviy madaniyat, iqtisodiyot, fan, texnika va texnika yutuqlariga asoslangan mukammal kadrlar tayyorlash tizimini shakllantirilishi haqida so‘z boradi. Dastur, xorijiy tajribadan o‘rganilgan asosiy usullar va pedagogik yondashuvlar yordamida ta‘lim samaradorligini oshirish imkoniyatlarini ta‘minlaydi. Uning asosiy maqsadi ta‘lim tizimini rivojlanish va yangilanishga o‘rgatishdir. Bunda ta‘lim muassasalarining barcha darajalarini olib keladi, shunda o‘quvchilardan boshlab, o‘qituvchilar va ma‘muriyatgacha. Milliy dastur, yangi yondashuvlar va texnologiyalar o‘rganish uchun imkoniyatlar yaratadi, hamkorlik orqali ta‘lim amaliyotining rivojlanishini rag‘batlantiradi va O‘zbekistonning mamlakat sifatida inson kapitalini rivojlantirish uchun samarali sarmoyalar qilishga imkon beradi.

Kalit so‘zlar: intellektual meros, shaxs, ta‘lim, pedagogik faoliyat, kadrlar, kasb-hunar, psixologiya, qobiliyat, iqtidor.

Kirish. O‘zbekiston Respublikasida istiqloq yo‘lidagi dastlabki qadamlardan oq ma‘naviyatni tiklash va yanada rivojlantirish, milliy ta‘lim tizimini takomillashtirish, uning milliy poydevorini mustahkamlash, jahon andozalari darajasiga ko‘tarishga katta e‘tibor qaratilmoqda. zamon talablari, chunki Haqiqiy bilimli shaxs inson qadr-qimmatini yuksak qadrlay oladi, milliy qadriyatlarni asrab-avaylashi, milliy o‘zlikni anglash tuyg‘usini yuksaltirishi, mustaqil davlatimizning jahon hamjamiyatidan munosib, nufuzli o‘rin egallashi uchun erkin jamiyatda yashash uchun fidokorona kurasha oladi.

Respublikada amalga oshirilayotgan o‘zgarishlarning asosiy maqsadi va harakatlantiruvchi kuchi inson, uning barkamol rivojlanishi va farovonligini ta‘minlash, shaxs manfaatlarini ro‘yobga chiqarish uchun shart-sharoit va samarali mexanizmlarni yaratish, tafakkur va ijtimoiy xulq-atvorning eskirgan qoliplarini o‘zgartirishdir. Xalqning boy intellektual merosi va umuminsoniy qadriyatlar, zamonaviy madaniyat, iqtisodiyot, fan, texnika va texnika yutuqlariga asoslangan mukammal kadrlar tayyorlash tizimini shakllantirish O‘zbekiston taraqqiyotining muhim shartidir.

Belgilangan maqsadlarga erishish, ezgu intilishlar, jamiyatni yangilash, taraqqiyot va kelajak yo‘lida amalga oshirilayotgan islohotlar samarasi va taqdiri – bularning barchasi, avvalo, yuqori malakali, vijdonli kadrlar, mutaxassislar tayyorlash muammosi bilan uzviy bog‘liqdir. Zamon talablariga javob beradiganlar.

Metodologiya: Kadrlar tayyorlash milliy dasturi O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni qoidalariga mos keladi, milliy tajribani tahlil qilish, ta‘lim tizimidagi jahon

yutuqlaridan kelib chiqqan holda ishlab chiqilgan va yuqori umumiy va kasbiy madaniyatga, ijodiy va ijtimoiy faollikka, ijtimoiy-siyosiy hayotda mustaqil harakat qilish qobiliyatiga ega, kelajak uchun muammolarni qo‘yish va hal etishga qodir bo‘lgan yangi avlod kadrlari.

Dasturda kadrlar tayyorlashning milliy modelini amalga oshirish, har tomonlama rivojlangan shaxsni shakllantirish, zamonaviy o‘zgaruvchan jamiyatda hayotga moslashish, ongli tanlash va malakasini oshirish uchun ijtimoiy-iqtisodiy, huquqiy, psixologik, pedagogik va boshqa shart-sharoitlarni yaratish ko‘zda tutilgan. jamiyat, davlat va oila oldidagi mas’uliyatini anglaydigan fuqarolarni tarbiyalash, ta’lim va kasbiy dasturlarni keyinchalik ishlab chiqish.

Kadrlar tayyorlash milliy modelining asosiy tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat: shaxs – davlat va jamiyat – uzluksiz ta’lim – fan – ishlab chiqarish.

Kadrlar tayyorlash milliy modelining o‘ziga xos xususiyati to‘qqiz yillik umumiy o‘rta va uch yillik o‘rta maxsus va kasb-hunar ta’limining mustaqil bosqichlar sifatida joriy etilishi bo‘lib, ular umumiy ta’limdan kasbiy ta’lim dasturlariga o‘tishning uzluksizligini ta’minlaydi.

O‘zbekiston Respublikasida uzluksiz ta’lim tizimining faoliyati davlat ta’lim standartlari, turli darajadagi ta’lim dasturlarining uzluksizligi asosida ta’minlanadi va quyidagi ta’lim turlarini o‘z ichiga oladi:

- maktabgacha ta’lim;
- umumiy o‘rta ta’lim;
- o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi;
- oliy ma’lumot;
- oliy o‘quv yurtidan keyingi ta’lim;
- kadrlar malakasini oshirish va qayta tayyorlash;
- maktabdan tashqari ta’lim.

Umumta’lim dasturlari maktabgacha, boshlang‘ich (I-IV sinflar), umumiy o‘rta ta’lim (I-IX sinflar), o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limini qamrab oladi.

Kasbiy ta’lim dasturlariga o‘rta maxsus va kasb-hunar ta’limi kiradi. Oliy (bakalavr, magistratura) va oliy o‘quv yurtidan keyingi ta’lim, kadrlar malakasini oshirish va qayta tayyorlash. Boshlang‘ich ta’lim umumiy o‘rta ta’lim olish uchun zarur bo‘lgan savodxonlik, bilim va ko‘nikmalar asoslarini shakllantirishga qaratilgan. Bolalar maktabning birinchi sinfiga olti yoki yetti yoshdan qabul qilinadi. Umumiy o‘rta ta’lim bilimlarning zarur hajmini beradi, mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini, tashkilotchilik qobiliyatini va amaliy tajribani rivojlantiradi, boshlang‘ich kasbga yo‘naltirish va ta’limning keyingi bosqichini tanlashga yordam beradi. Bolalarning qobiliyat va iqtidorini rivojlantirishga qaratilgan ixtisoslashtirilgan maktablar tashkil etildi. O‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi olish uchun har kim umumiy o‘rta ta’lim negizida akademik litsey yoki kasb-hunar kollejida o‘qish yo‘nalishini ixtiyoriy ravishda tanlash huquqiga ega. Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari egallagan kasb bo‘yicha ishlash yoki keyingi bosqichda uzluksiz ta’lim olish huquqini beruvchi va asos bo‘lgan o‘rta maxsus kasb-hunar ta’limi beradi.

Akademik litsey - o‘quvchilarning intellektual qobiliyatlarini jadal rivojlantirish, chuqur, tabaqalashtirilgan va kasbiy yo‘naltirilgan ta’lim berishni ta’minlovchi uch yillik o‘rta maxsus ta’lim muassasasi hisoblanadi.

Kasb-hunar kolleji – o‘quvchilarning kasbiy moyilliklari, qobiliyatlari va ko‘nikmalarini chuqur rivojlantirishni, tanlangan kasblar bo‘yicha bir yoki bir nechta mutaxassisliklarni olishni ta‘minlaydigan uch yillik o‘rta kasb-hunar ta‘limi muassasasi.

Oliy ta‘lim yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashni ta‘minlaydi. Oliy ma‘lumotli mutaxassislar tayyorlash oliy o‘quv yurtlarida (universitetlar, akademiyalar, institutlar va oliy ta‘limning boshqa o‘quv yurtlari) o‘rta maxsus, kasb-hunar ta‘limi negizida amalga oshiriladi.

Oliy ta‘lim ikki bosqichdan iborat: davlat tomonidan berilgan oliy ta‘lim hujjatlari bilan tasdiqlangan bakalavriat va magistratura.

Bakalavriat - oliy ta‘lim yo‘nalishlaridan biri bo‘yicha fundamental bilimlarga ega bo‘lgan, o‘qish muddati kamida to‘rt yil bo‘lgan tayanch oliy ta‘limdir.

Magistratura – bakalavriat negizida o‘qish muddati kamida ikki yil bo‘lgan aniq mutaxassislik bo‘yicha oliy ta‘lim.

Fuqarolar shartnoma asosida ikkinchi va undan keyingi oliy ma‘lumot olish huquqiga ega.

Oliy o‘quv yurtidan keyingi ta‘lim jamiyatning yuqori malakali ilmiy va ilmiy-pedagogik kadrlarga bo‘lgan ehtiyojini qondirishga qaratilgan. Oliy o‘quv yurtidan keyingi ta‘limni oliy o‘quv yurtlari va ilmiy-tadqiqot muassasalarida (doktorantura, PhD) olish mumkin.

Ilmiy va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash, ilmiy darajalar va unvonlar berish tartibi qonun hujjatlari bilan belgilanadi.

Kadrlar malakasini oshirish va qayta tayyorlash kasbiy bilim va ko‘nikmalarni chuqurlashtirish va yangilashni ta‘minlaydi.

Kadrlar malakasini oshirish va qayta tayyorlash tartibi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

Muhokama: Bolalar va o‘smirlarning shaxsiy ehtiyojlarini qondirish, ularning bo‘sh vaqtlari va dam olishlarini tashkil etish, davlat organlar, jamoat birlashmalari, shuningdek boshqa yuridik va jismoniy shaxslar madaniy-estetik, ilmiy-texnikaviy, sport va boshqa yo‘nalishdagi maktabdan tashqari ta‘lim muassasalarini tashkil etishlari mumkin.

Maktabdan tashqari ta‘lim muassasalariga saroylar, uylar, bolalar va o‘smirlar ijodiyoti klublari va markazlari, bolalar va o‘smirlar sport maktablari, san‘at maktablari, musiqa maktablari, studiyalar, kutubxonalar, sog‘liqni saqlash va boshqa muassasalar kiradi. Maktabdan tashqari ta‘lim muassasalarini tashkil etish va faoliyat yuritish tartibi qonun hujjatlari bilan belgilanadi. Yetim bolalarni va ota-ona qaramog‘isiz qolgan bolalarni yoki boshqa qonuniy vakillarini o‘qitish va boqish qonun hujjatlarida belgilangan tartibda to‘liq davlat ta‘minoti asosida amalga oshiriladi.

Pedagogik faoliyatning nufuzi va ijtimoiy mavqeini oshirishga qaratilgan davlat siyosati amalga oshirilmoqda. O‘quvchilar va o‘qituvchilarning o‘qishi, salomatligini mustahkamlashi, dam olishi uchun zarur shart-sharoit yaratilgan.

Ta‘lim muassasalari va sog‘liqni saqlash organlari bolalar va o‘quvchilar salomatligini saqlash va mustahkamlash bo‘yicha zarur choralarni ko‘radilar. Ta‘lim jarayonining sog‘lomlashtirish yo‘nalishini amalga oshirish va sog‘lom turmush tarzi standartlarini joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratilgan. O‘quvchilarning tibbiy-gigiyenik madaniyatini yuksaltirish, ularning jismoniy tarbiya va sport faolligi hamda jismoniy rivojlanish darajasini oshirishga

qaratilgan tashkiliy-metodik yondashuvlar takomillashtirilmoqda. Nogiron va rivojlanishida nuqsoni bo‘lgan bolalar uchun moslashtirilgan muhit yaratilmoqda.

Pedagogik faoliyatning nufuzi va ijtimoiy mavqeini oshirishga qaratilgan davlat siyosati amalga oshirilmoqda. O‘quvchilar va o‘qituvchilarning o‘qishi, salomatligini mustahkamlashi, dam olishi uchun zarur shart-sharoit yaratilgan.

Ta‘lim muassasalari va sog‘liqni saqlash organlari bolalar va o‘quvchilar salomatligini saqlash va mustahkamlash bo‘yicha zarur choralarni ko‘radilar. Ta‘lim jarayonining sog‘lomlashtirish yo‘nalishini amalga oshirish va sog‘lom turmush tarzi standartlarini joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratilgan. O‘quvchilarning tibbiy-gigiyenik madaniyatini yuksaltirish, ularning jismoniy tarbiya va sport faolligi hamda jismoniy rivojlanish darajasini oshirishga qaratilgan tashkiliy-metodik yondashuvlar takomillashtirilmoqda. Nogiron va rivojlanishida nuqsoni bo‘lgan bolalar uchun moslashtirilgan muhit yaratilmoqda.

Natija: O‘zbekiston Respublikasida kadrlar tayyorlash sohasida hamkorlikning xalqaro huquqiy asoslari yaratildi, xalqaro hamkorlikning ustuvor yo‘nalishlari amalga oshirilmoqda, xalqaro ta‘lim tuzilmalari rivojlanmoqda, ilmiy-pedagogik kadrlar, talabalar va talabalar almashinuvi yo‘lga qo‘yilmoqda. kengaymoqda. Ta‘lim to‘g‘risidagi milliy hujjatlarning xalqaro miqyosda tan olinishi uchun zamin yaratildi. Kadrlar tayyorlash sohasiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri va bilvosita xorijiy investitsiyalarni keng jalb etish bo‘yicha manfaatdor vazirlik va idoralar, O‘zbekiston Respublikasining xorijdagi elchixonalari faoliyati faollashmoqda.

Xulosa: O‘zbekiston Respublikasida Kadrlar tayyorlash milliy dasturining to‘liq amalga oshirilishi demokratik huquqiy davlat va inson huquq va erkinliklari hurmat qilinishini ta‘minlaydigan ochiq fuqarolik jamiyati barpo etilishini, jamiyatning ma‘naviy yangilanishini, ijtimoiy yo‘naltirilgan bozor iqtisodiyoti va jahon hamjamiyatiga integratsiya. Bu esa, o‘z navbatida, O‘zbekiston Respublikasining eng muhim ijtimoiy-siyosiy va tarbiyaviy vazifalari qatorida ustuvor ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdiyeva Komila Suvonqulovna. (2020). Ta‘lim sifat samaradorligini oshirishda xalqaro tajribalardan foydalanish. *Oriental Art and Culture*, (III), 383-389.
2. Ilg‘or pedagogik texnologiyalar asosida dars o‘tish yo‘llari. O‘quv – uslubiy ishlanmalar to‘plami. Akademik S.S.G‘ulomov umumiy rahbarligi ostida. – T.;TDIU 2015. 105 b.
3. Belov V.S. Informatsonno-analiticheskie sistemi: Uchebnoe posobie, – M.,MESI, 2014.
4. Maxmudova Zilola. (2023). TALIM MUASSASI RAHBARLARIDA YUKSAK AXLOQIY SIFATLARI RIVOJLANTIRISH. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 1(2), 78–83. Retrieved from <https://izlanuvchi.uz/index.php/iz/article/view/17>
5. Novosardova S.A., Gaynutdinova F.X., Otajonov U.A. Metodika prepodavaniya kursa “Informatika”: Uchebnoe posobie. – T.: TGEU, 2020.